

Clary Ravesloot:

Wat is er mis met het vak Nederlands?

“Wat is er mis met het Nederlands?” riep Nel Ginjaar-Maas op een Gronings symposium voor letterendocenten over de Profielnota VO-2. Zij was daar de eerste spreker en betoonde zich een warm pleitbezorger van de ontwikkeling van taalvaardigheid.

Zelf had zij, toen zij in een ver verleden docente scheikunde was, gemerkt dat de problemen die haar leerlingen bij het maken van haar opdrachten ervoeren, eerder voortkwamen uit een gebrek aan taalvaardigheid dan uit gebrek aan begrip van scheikundige principes. “Kunnen de docenten Nederlands daar niet iets aan doen?” vroeg mevrouw Ginjaar-Maas aan de zaal, waarin vele docenten moderne vreemde talen, enkele docenten geschiedenis en enkele docenten Nederlands zaten.

In eerste instantie lachte ik mee met de zaal. Ik beheers het vermogen het belang van mijn vak op de juiste momenten te relativiseren. Ook zelfspot is mij niet vreemd. Maar in tweede instantie werd ik wrevelig. Waar dacht mevrouw Ginjaar-Maas dat docenten Nederlands nu al generaties lang mee bezig zijn? Schoolkrantjes stencilen, cabaretavonden organiseren en Vondel voorlezen? Mij dunkt dat gewetensvolle docenten Nederlands vooral trachten de mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid van hun pupillen te vergroten. En dat dat toch de inzet is van 3 à 4 lessen Nederlands per klas per week.

En, dacht ik, hoe lang is het geleden dat Nel Ginjaar-Maas docente scheikunde was. Twintig? Dertig? Alsof er sindsdien niet heel wat veranderd is in ons vak. Waarom zoveel jaren na haar afscheid van de middelbare school deze hartekreet?

Maar, dacht ik in derde instantie, als Neerlandici als enige groep op een symposium per-

soonlijk toegesproken worden, dan verdient de vraag van Ginjaar-Maas in elk geval een serieuze overdenking. En zal ik een serieuze poging ondernemen die vraag te beantwoorden.

Zoals gezegd denk ik dat alle leraren Nederlands zich tot doel stellen de taalvaardigheid van leerlingen te vergroten. Ik denk ook dat alle docenten Nederlands op de één of andere wijze met dat doel bezig zijn. Of ze dat ook goed (lees: effectief) doen, zal afhangen van een heleboel factoren, maar vooral van de *wijze waarop* ze dat doen. Zeker in de tijd dat Nel Ginjaar-Maas docente aan een middelbare school was, trachtte een docent Nederlands de taalvaardigheid vooral te vergroten op een sterk leerstof- en produktgerichte wijze. Al zo'n jaar of twintig is er veel kritiek op een dergelijke didactiek. In steeds meer publikaties wordt gepleit voor een leerlinggerichte benadering die niet alleen aandacht schenkt aan het produkt, maar vooral aan het proces dat daaraan voorafgaat. Sleutelwoorden in de moderne opvattingen over de didactiek van het moedertaalonderwijs zijn: probleemoplossingsstrategieën, reflectie en transfer.

Taalvaardigheidsonderwijs dat zich richt op het leren oplossen van problemen, is effectief: het leert leerlingen strategieën te volgen die ze ook kunnen toepassen in afwijkende situaties. Concreet gesteld: als docenten Nederlands aandacht schenken aan het proces van het lezen en de leerling bewust maken manieren om een leesopdracht efficiënt uit te voeren, dan zal de leerling deze leeswijze doelmatig kunnen aanwenden bij bijvoorbeeld het maken van het scheikundehuiswerk.

Echter, de inzichten over strategisch georiënteerd moedertaalonderwijs mogen dan al twee decennia vigeren, in taalmethodes is daar nog niet veel van te merken. Ron Oostdam en Gert Rijlaarsdam hebben recentelijk een aantal integrale leergangen voor het moedertaalonderwijs geanalyseerd op de gerichtheid op het leren oplossen van problemen. Het resultaat was bedroevend: zelfs een kersverse methode als *Nieuw Nederlands* scoort beneden de maat. Terwijl de auteurs van basisvormingsmethoden toch ten volle hebben kunnen profiteren van nieuwe inzichten over de didactiek van het Nederlands, zoals die uit de basisvorming en in de vernieuwde eindexamenvoorstellen naar voren komen.

Het behoeft geen betoog dat docenten minder effectief onderwijs geven, als de methode geen effectieve didactiek volgt. Hoewel, Oostdam en Rijlaarsdam laten in een artikel in *Spiegel* zien dat zelfs oefeningen in de oude versie van *Functioneel Nederlands* zich vrij eenvoudig in de gewenste richting laten ombouwen. In nascholingscursussen zouden docenten Nederlands kunnen leren hoe zij oefeningen in hun leergang kunnen repareren.

Overigens kan ik het niet nalaten schoolboekenmakers erop te wijzen dat strategisch taalvaardigheidsonderwijs heel goed de basis kan zijn van goede, aantrekkelijke leermethoden. Hét schoolvoorbeeld, althans volgens mij, is in dit opzicht de leergang lezen *Weet wat je leest*, van Lijmbach, Hacquebord en Galema. In deze brugklasmethode krijgen de leerlingen een stappenplan lezen aangeboden en wordt serieus werk gemaakt van de transfer van de geleerde vaardigheden naar andere vakken.

Dus mevrouw Ginjaar-Maas heeft gelijk? Er is iets mis met het vak Nederlands: schoolboeken en dus lessen Nederlands zijn niet of onvoldoende gericht op het leren oplossen van (taalgebruiks)problemen. Bij docenten is te weinig know-how op dit gebied. Gevolg: leerlingen kunnen de geleerde taalvaardigheden niet toepassen bij andere schoolvakken. Er is zeker iets voor te zeggen de hand in eigen boezem te steken, dat blijkt ook uit het onderzoek van Oostdam en Rijlaarsdam.

Maar: het is onjuist om alleen naar de docenten Nederlands te wijzen. Nel Ginjaar-Maas zou ook docenten van andere vakken moeten toespreken in haar lezingen. Want wie een belang heeft, moet zelf meewerken aan de behartiging ervan. Immers, leraren Nederlands kunnen hun leerlingen adequate taalvaardigheidsstrategieën aanleren, voor de transfer naar andere vakken kunnen zij niet in hun eentje zorgen. Als leraren Nederlands hun pupillen leren (taalvaardigheids)problemen op te lossen, zullen de docenten van de andere vakken zich moeten verdiepen in die werkwijze. Als een school bijvoorbeeld werkt met *Weet wat je leest*, moeten aardrijkskundedocenten op dezelfde manier als in die methode een studietekst benaderen. En als docenten geschiedenis een proefwerk opgeven, moeten zij weten dat leerlingen bij Nederlands hebben geleerd hoe ze

een stuk uit het hoofd te leren tekst moeten samenvatten en daarnaar niet alleen verwijzen, maar er, zeker in de brugklas, mee werken. Voor alle vakken moet gelden dat docenten eerst samen met leerlingen kijken naar de talige kant van een opdracht of tekst, op de wijze die bij het vak Nederlands geleerd is. Alleen dan zal de leerling de bij Nederlands geleerde oplossingen voor taalproblemen in andere, afwijkende situaties leren gebruiken.

Ik pleit er hier dus niet alleen voor dat schoolboekenmakers de ideeën omtrent proces- en strategisch gericht onderwijs ter harte nemen en dat er nascholingscursussen voor leraren Nederlands komen om, vooruitlopend op verbeterde leergangen Nederlands, alvast te leren in lessen meer aandacht te besteden aan het leren oplossen van taalvaardigheidsproblemen. Ik pleit er ook voor dat scholen en docenten serieus werk maken van vakintegratie. Nederlands zal dan, nog meer dan reeds het geval is, de spil van het onderwijs worden. Er rust dan een zware verantwoordelijkheid op de schouders van docenten Nederlands. Zij moeten de vraag van Nel Ginjaar-Maas daarom ook bloedserieus nemen. Maar misschien kan zij de docenten van andere vakken in één van haar lezingen wijzen op hun verantwoordelijkheid: ze moeten over de muur van hun vak heen kijken en hun toch al overbelaste collega in de sectie Nederlands de hand toereiken en vooral: *samenwerken!*

Literatuur:

- Lijmbach, B.V.J.M., H.I. Hacquebord, K. Galema, *Weet wat je leest*, Jacob Dijkstra, 1990.
Oostdam, Ron en Gert Rijlaarsdam, 'Strategisch georiënteerd moedertaalonderwijs', in: *Spiegel*, nr. 1, 1993, p. 9-30.